

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Ing. Dagmar Stančíková

Myšlienková mapa ako výsledok činnosti žiakov na hodinách ekonomiky a práva

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Žilina
2015

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Ing. Dagmar Stančíková

Kontakt na autora: Obchodná akadémia, Bernolákova 2, Martin
daska.stancikova@gmail.com

Názov OPS/OSO: Myšlienková mapa ako výsledok činnosti žiakov na hodinách
ekonomiky a práva

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2015
XIII. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Ivana Frívaldská

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Aktivizujúce vyučovacie metódy, myšlienková mapa, práca v skupinách, osvojovanie nového učiva, opakovanie naučenej látky, kreativita, tvorivosť, del'ba práce, historický vývoj, súčasné formy del'by práce, špecializácia, kooperácia

Anotácia

Práca sa zaoberá problematikou vyučovania uplatnením myšlienkovej mapy, ako jednej z aktivizujúcich metód vyučovania vo vyučovaní odborného predmetu Ekonomika a právo. Prostredníctvom aktivizujúcich metód sa učenie stáva zaujímavejším a nové poznatky žiaci prijímajú efektívnejšie. Obsahom práce je popis osvedčenej pedagogickej skúsenosti zameranej na tému Del'by práce. Práca môže byť užitočnou pomôckou pre učiteľov odborných predmetov na stredných školách, ktorí chcú viesť vyučovacie hodiny zaujímavo a motivovať žiakov k tvorivosti a samostatnosti.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

1. Interaktívna tabuľa v edukačnom procese, inovačné	37/2010 – KV
2. Využívanie informačno-komunikačných technológií vo vyučovaní, inovačné	52/2010 – KV
3. Aktivizujúce metódy vo výučbe odborných predmetov, aktualizácie	147/2010 – KV
4. Praktická ekonomika, inovačné	328/2010 - KV

OBSAH

ÚVOD	5
1 VYUČOVACIE METÓDY V EDUKAČNOM PROCESE	7
1.1 Postavenie vyučovacích metód v odborných predmetoch	7
1.2 Aktivizujúce vyučovacie metódy	9
1.3 Myšlienková mapa ako vyučovacia metóda	11
2 OPIS ISVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI	13
2.1 Kontext a rámec	13
2.2 Špecifikácia cieľovej skupiny	13
2.3 Hlavný cieľ	14
2.4 Čiastkové ciele	14
2.5 Vymedzenie kompetencií žiakov	14
3 MOŽNOSTI VYUŽITIA MYŠLIENKOVEJ MAPY VO VYUČOVANÍ	15
3.1 Prvá vyučovacia hodina	15
3.2 Druhá vyučovacia hodina	18
3.3 Tretia vyučovacia hodina	23
3.4 Štvrtá vyučovacia hodina	28
ZÁVER	31
ZOZNAM PRÍLOH	33

ÚVOD

Generácie žiakov sa pre život a prácu v spoločnosti pripravujú v škole. Škola je inštitúcia, ktorá má poskytnúť jednotlivcovi takú výchovu a vzdelávanie, aby bol schopný prispôbiť sa zmenám, ktoré prináša súčasná doba. Základ vzdelávania žiakov stredných odborných škôl tvorí vyučovanie odborných predmetov, ktorých charakteristickou črtou je široko koncipovaná odborná orientácia. Absolventom umožňuje uplatnenie vo výrobných podnikoch, v domácom aj medzinárodnom obchode, peňažníctve, cestovnom ruchu a v ďalších službách štátnej a verejnej správy. Od absolventov stredných odborných škôl sa v praxi očakávajú nielen odborné teoretické vedomosti, ale aj schopnosť komunikovať na odbornej úrovni, samostatne riešiť vzniknuté problémy, vedieť pracovať v tíme a v neposlednom rade orientovať sa v informáciách.

Odborné ekonomické vzdelávanie patrí v súčasnosti medzi oblasti, ktorým je venovaná veľká pozornosť. Každý učiteľ sa vo svojej pedagogickej praxi stretáva s tým, že aj napriek tomu, že k príprave na vyučovanie a k realizovaniu vyučovacej hodiny pristupuje zodpovedne, niektorí žiaci nedosahujú očakávané výchovno-vzdelávacie výsledky.

Posledné roky aj napriek príprave a snahe o motiváciu žiaci neprejavujú záujem o učenie, majú sklon k priemernosti, majú tendenciu len „preplávať“ strednou školou bez akejkoľvek námahy a pojem „niektorí“ žiaci nedosahujú očakávané výsledky sa zmenil na „väčšina žiakov“ nedosahuje očakávané výsledky.

Neustále si kladieme otázku: „Čo môže byť príčinou?“. Môžu to byť rôzne činitele, akými sú rodinné zázemie, postavenie v škole, úroveň poznávacích procesov, ale aj vzájomný vzťah medzi učiteľom a žiakom. Príčin môže byť veľmi veľa, ako napríklad nerešpektovanie učebných štýlov, neznalosť rôznych prístupov ku učeniu zo strany vyučujúcich, ale i nesprávna voľba vyučovacích metód.

Súčasná moderná doba vyžaduje, aby sa v rámci vyučovacieho procese využívali nielen klasické vyučovacie metódy, ale aj netradičné metódy, ktoré dokážu žiakov aktivizovať do samostatnej práce a do hľadania vhodných riešení problémov. Aktivizujúce vyučovacie metódy zároveň podporujú rozvoj logického, analytického a tvorivého myslenia.

V úvode svojej OPS som sa zamerala na popis vybraných moderných aktivizujúcich vyučovacích metód, ktoré tvoria teoretické východisko osvedčenej pedagogickej skúsenosti, ako aj na kompetencie, ktoré sú využitím týchto vyučovacích metód u žiakov rozvíjané. Následne v práci popisujem vlastné konkrétne skúsenosti z pedagogickej praxe pri vyučovaní odborného predmetu ekonomika a právo, ktoré sú orientované na rozvoj kľúčových kompetencií žiakov.

Osvedčená pedagogická skúsenosť je určená pre cieľovú skupinu, ktorú tvoria učitelia či už odborných, alebo aj všeobecno-vzdelávacích predmetov, ako aj žiaci stredných odborných škôl.

Cieľom mojej práce je poukázať na možnosti, ako vyučovať odborný predmet zaujímavou a zábavnou formou s využitím moderných aktivizujúcich vyučovacích metód, predovšetkým prostredníctvom myšlienkovvej/pojmovej mapy.

1 VYUČOVACIE METÓDY V EDUKAČNOM PROCESE

Súčasná filozofia podnecuje odbornú verejnosť v kontexte komplexnej problematiky k diskusiám o vyučovacích metódach a v neposlednom rade i o ich vzťahu k osobnosti pedagóga. Vzniká všeobecný konsenzus, že v školstve treba upustiť od neúčinného aplikovania tzv. tradičných metód, ktoré vedú k reprodukovaniu a pamäťovému učeniu sa, v prospech metód tvorivo-humanistickej koncepcie edukácie, teda k metódam tvorivého, činnostného učenia sa žiakov. Aktuálne trendy vývoja výchovy a vzdelávania preferujú aplikácie takých didaktických koncepcií vyučovania, v ktorých dominuje aktivita žiaka. Z toho dôvodu je potrebné, aby metódy výchovy a vzdelávania boli rozmanité, pestré, zaujímavé, intelektuálne náročné, premyslené, aktivizujúce a tým dali základnú podobu celému výchovno-vzdelávaciemu procesu.

1.1 Postavenie vyučovacích metód v odborných predmetoch

V teórii a praxi edukačného procesu zohráva problematika vyučovacích metód kľúčovú úlohu, nakoľko od jej riešenia závisí smerovanie vyučovacieho procesu, ako i činnosť učiteľa i žiakov a v konečnom dôsledku celkový úspech pri dosahovaní cieľov.

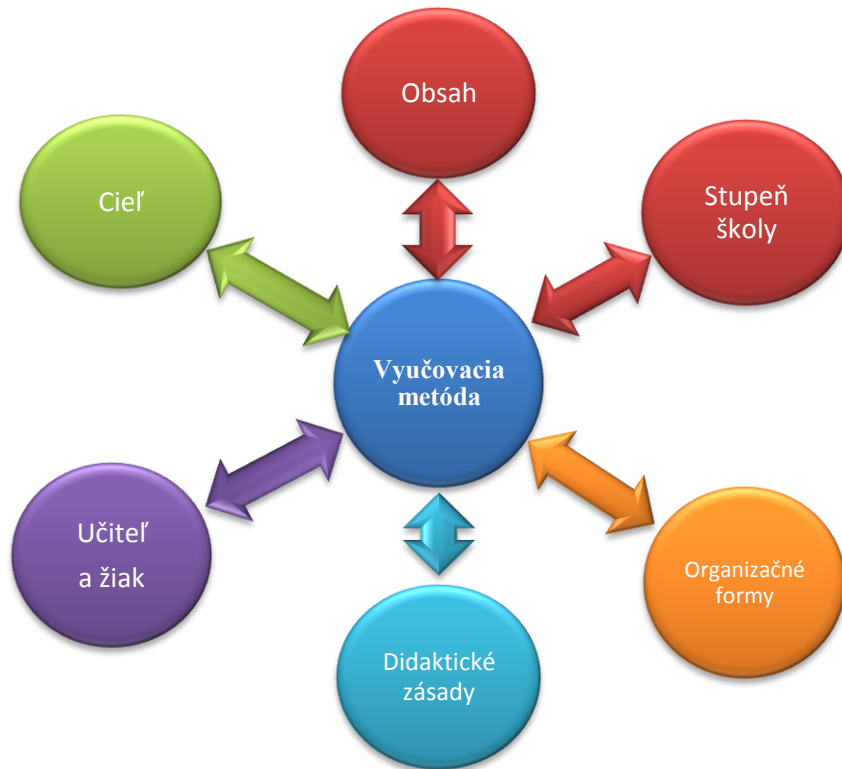
Pojem „metóda“ je odvodený od slova gréckeho pôvodu „*methodos*“, čo znamená cesta, alebo spôsob dosahovania stanovených cieľov. Efektivita vyučovacieho procesu závisí vo veľkej miere od správneho vytýčenia cieľov i obsahu, ako aj spôsobov, akými chceme tieto ciele dosiahnuť, t.j. od voľby vyučovacích metód, organizačnej formy a materiálnych prostriedkov, ktoré má učiteľ k dispozícii.

Vyučovacie metódy dávajú odpoveď na to, ako treba postupovať vo vyučovacom procese, aby boli dosiahnuté stanovené výchovno-vzdelávacie ciele. Pomocou nich sa učiteľ snaží sústrediť pozornosť žiakov, aktivizovať ich záujem, vnímanie, pozorovanie a myslenie a tiež zorganizovať ich praktické činnosti. Vyučovacie metódy nám dávajú odpoveď na to, ako treba postupovať vo výchovno-vzdelávacom procese, aby boli dosiahnuté stanovené výchovno-vzdelávacie ciele.

Moderné chápanie vyučovacej metódy vychádza z nového pohľadu na výchovno-vzdelávací proces, ktorý odráža zmeny, ktorými ľudstvo prechádza. Kritizujú sa statické postupy učenia, zamerané na odovzdávanie hotových poznatkov žiakom, upozorňuje sa na metódy, ktoré nie sú pre nich primerané a ktoré veľmi rešpektujú výber obsahu a jeho metodické spracovanie v učebniciach a v osnovách.

Ak chceme správne pochopiť vzťah vyučovacej metódy uplatňovanej vo vyučovaní odborných ekonomických predmetov k ostatným činiteľom vyučovania, musíme si uvedomiť, že je to dvojsmerný proces. Vyučovacia metóda vystupuje nielen vo vzťahu k cieľu, obsahu a organizácii vyučovania, ale aj vo vzťahu k ďalším činiteľom výchovno-vzdelávacieho procesu. Na jednej strane tu vystupuje žiak so svojimi potrebami, na druhej strane učiteľ, ktorý sa vhodnými vyučovacími metódami snaží uspokojiť potreby žiaka. Súčasne tu pôsobia aj ďalšie vonkajšie vplyvy ako napríklad rodičia žiakov, požiadavky zamestnávateľov na absolventov a pod.

Vzťah vyučovacej metódy k jednotlivým činiteľom výchovno-vzdelávacieho procesu je znázornený na obrázku 1.

Obrázok 1 Vzťah vyučovacej metódy k jednotlivým činiteľom výchovno-vzdelávacieho procesu

Prameň: Orbánová, D., 2008, s. 12 - 21

Vyučovacie metódy sú dôležité nielen z hľadiska komunikácie medzi učiteľom a žiakom, ale aj z hľadiska rozvíjania kľúčových kompetencií žiakov definovaných v Školských vzdelávacích programoch školy. K základným kľúčovým kompetenciám absolventov obchodnej akadémie patria napríklad:

- vedieť vyjadrovať a zdôvodňovať svoje názory,
- podať výklad a popis konkrétneho objektu, veci, alebo činnosti,
- orientovať sa, získať, rozumieť a aplikovať rôzne informácie,
- pochopiť a vyhodnocovať svoju účasť na procese vzdelávania a jeho výsledku,
- rozvíjať vlastnú aktivitu, samostatnosť,
- schopnosť analyzovať,
- spolupracovať a tvorivo riešiť problémy,
- pracovať v tíme a pod.

Z uvedeného vyplýva, že je veľmi dôležité, aby učitelia odborných predmetov uplatňovali v edukačnom procese také vyučovacie metódy, ktoré v maximálnej možnej miere rozvíjajú a zdokonaľujú tieto kompetencie.

V súčasnej modernej dobe už správny učiteľ nevystupuje v pozícii mentora, nepôsobí na žiakov ako nadradená autorita, ale stavia sa do pozície poradcu, konzultanta, stratéga. Svojim prístupom zabezpečuje nielen odovzdávanie vedomostí žiakom, ale osobným príkladom rozvíja v žiakoch ich schopnosti, zručnosti a vedie ich k tvorivému a zodpovednému prístupu k učeniu a povinnostiam. (Šlosár, Novák, Odborová didaktika, 2012)

1.2 Aktivizujúce vyučovacie metódy

V pedagogickej literatúre sa stretávame s rozdielnymi prístupmi ku klasifikácii vyučovacích metód. Autori využívajú pri ich triedení rôzne hľadiská a preto neexistuje jednotná klasifikácia vyučovacích metód.

Vyučovacie metódy sa neustále vyvíjajú, dopĺňajú a vďaka novým vedeckým poznatkom sa prispôsobujú požiadavkám spoločnosti a v neposlednom rade aj tvorivým skúsenostiam učiteľov. Z hľadiska výberu vyučovacej metódy nie je pre učiteľa podstatné začlenenie metódy do konkrétnej kategórie. Akú vyučovaciu metódu učiteľ zvolí, závisí od konkrétneho predmetu, od cieľa, ktorý chce dosiahnuť a tiež od vekovej a vedomostnej úrovne žiakov. Dôležité je, aby metódu, ktorú použije v edukačnom procese poznal, vedel ju vhodne uplatniť a efektívnejšie tak dosiahnuť stanovený cieľ.

V procese výučby sa v súčasnosti preferuje aplikovanie moderných aktivizujúcich vyučovacích metód. Aktivizujúce metódy sú postupy, pomocou ktorých učiteľ plánuje, organizuje a riadi výučbu tak, aby k splneniu výchovno-vzdelávacieho cieľa dochádzalo prostredníctvom vlastnej poznávacej činnosti žiakov. Pri aktivizujúcich metódach dosiahneme výchovno-vzdelávacie ciele na základe vlastnej učebnej činnosti žiakov, v ktorej sa kladie dôraz na myslenie a riešenie problémov.

Uplatňovanie aktivizujúcich vyučovacích metód má vo vyučovaní ekonomiky a práva, ako jedného z odborných predmetov, nepochybne množstvo výhod. K základným výhodám patrí napríklad to, že:

- podporujú záujem žiakov o učenie,
- žiaci vnímajú učenie ako činnosť, ktorú sami realizujú,
- pozitívne zvyšujú úroveň vnútornej motivácie,
- podporujú rozvoj tvorivosti a kreativity,
- zvyšujú zaujímavosť edukačného procesu, ktorý sa tak stáva pre žiakov atraktívnejší.

Z pohľadu učiteľa je využívanie aktivizujúcich metód veľkým prínosom, nakoľko úlohou učiteľa nie je len odovzdať hotové poznatky žiakom, ale naučiť ich učiť sa. Aplikovaním inovatívnych metód vo vyučovaní učiteľ aktivizuje u žiaka také aktívne procesy, ktoré ho dovedú k tomu, že na základe informácií získaných z učiva si zostaví vlastnú sieť zmysluplných pojmov a znalostí. Aktivizujúce vyučovacie metódy vyžadujú od žiakov aplikáciu vyšších myšlienkových pochodov – hodnotenia, riešenia problémov, analýzy, syntézy i tvorivého myslenia. Práve rozvoj tvorivosti má z hľadiska uplatnenia žiakov v prostredí trhovej ekonomiky veľký význam. Je dôležité, aby vedeli nadobudnuté vedomosti uplatniť v praxi a aplikovať ich na konkrétne podmienky.

Vo svojej pedagogickej praxi sa snažím vo vyučovaní odborných ekonomických predmetov využívať nielen kombináciu slovno-názorného a problémového vyučovania, ale vo veľkej miere uplatňujem aj rôzne motivačné a aktivizujúce metódy. Tieto poskytujú väčší priestor na rozvoj tvorivosti žiakov, rozvíjajú medzipredmetové myslenie a vzťahy, zatriktívňujú vyučovanie a učia žiakov pracovať s reálnymi informáciami.

Motivačné rozprávanie je jednou z vyučovacích metód, ktoré využívam v úvodnej časti vyučovacej hodiny. Je zaujímavá tým, že vyrozprávaním zaujímavého príbehu z praxe priblížim žiakom problematiku, o ktorej sa budeme na danej vyučovacej hodine učiť.

Motivačná demonštrácia je vyučovacia metóda, kedy prostredníctvom ukážky vzbudzujem u žiakov záujem o nové vedomosti. Často využívam napríklad informácie z internetu a z dennej tlače.

Hranie rolí je dynamická vyučovacia metóda. Jej podstatou je sociálne učenie v modelových situáciách, kde samotní žiaci sú hercami. Ide o simuláciu udalosti, ktorá je kombináciou hrania rolí a riešenia problému. Využívam ju napríklad pri vyučovaní témy o bankách, kedy žiaci simulujú žiadateľa o úver. Ďalším príkladom využitia je napríklad simulácia správneho a nesprávneho prijímacieho pohovoru do zamestnania (téma personalistika).

Skupinové vyučovanie je vyučovacia metóda, ktorá odstraňuje nevýhody hromadného vyučovania. Podstatou je rozdelenie triedy do menších skupín (podľa počtu žiakov) tak, aby do každej skupiny boli zaradení aj dobrí a slabší žiaci. Jednotlivé skupinky spoločne riešia zadané didaktické úlohy. Výhodou takejto skupinovej práce je, že sa žiaci učia vzájomne komunikovať, rešpektovať názory ostatných členov skupiny, naučia sa spolupracovať. Predpokladom efektívnosti skupinového vyučovania je, že do práce sa zapájajú všetci členovia skupiny.

Brainstorming (burza nápadov) patrí k metódam tvorivého skupinového myslenia, ktorá je zameraná na vyprodukovanie čo najväčšieho množstva nápadov na konkrétnu tému. Cieľom je nájsť optimálne riešenie daného problému. Predpokladom úspešného využívania vyučovacej metódy je, že si žiaci musia osvojiť pravidlá zákazu kritiky, ako aj vzájomnej rovnosti členov skupiny.

Brainwriting je písomnou obdobou brainstormingu. Podstatou je písomné zaznamenávanie nápadov, či už na tabuľu, alebo na papier a ich následné triedenie, usporadúvanie do príslušných, vzájomne súvisiacich skupín.

Didaktické (ekonomické) hry sú z hľadiska prípravy učiteľa na vyučovaciu hodinu náročnejšie. Pre žiakov však znamenajú vhodnú formu sebarealizácie. Z pasívnych poslucháčov sa menia na spolutvorcov vyučovacej hodiny a tým sa stáva pre nich priebeh hodiny zaujímavý a atraktívny.

Prípadová štúdia je vyučovacia metóda založená na riešení problému, pričom žiakom pripravím len opis konkrétnej situácie, alebo problému z niektorej časti prebraného učiva. Za opisom nasleduje súbor primerane náročných úloh, ktoré majú žiaci vyriešiť. Pomocou tejto vyučovacej metódy rozvíjame u žiakov kľúčové kompetencie ako schopnosť riešiť problémy, jasne a logicky argumentovať, prijať rozhodnutie, spolupracovať, komunikovať a tiež využívať informačno-komunikačné technológie.

Projektová metóda je zameraná na získavanie skúseností žiakov praktickou činnosťou a experimentovaním. Cieľom je aktívne zapojiť žiakov do poznávacieho procesu. Z hľadiska kognitívnych cieľov projektové vyučovanie rozvíja tvorivé myslenie, prehĺbuje poznanie a spája poznatky do uceleného systému. Žiaci rozvíjajú svoje

schopnosti a návyky, učia sa samostatne pracovať, komunikovať, spolupracovať v tíme. Učia sa byť sebakritickí, nie sú zodpovední za svoju prácu a prijímať názory iných. (Orbánová, Aktivizujúce vyučovacie metódy v ekonomickom vzdelávaní, 2008)

K ďalším vyučovacím metódam, ktoré sa tešia veľkej popularite u žiakov patria rôzne doplnovačky, osemsmerniky, krížovky, šibenice, porekadlá, hracie kartičky, pexesá ako aj pojmové a myšlienkové mapy.

1.3 Myšlienková mapa ako vyučovacia metóda

Klasické vyučovacie metódy učiteľovi nie vždy poskytnú priestor na efektívne využívanie možného potenciálu žiaka. Stáva sa, že neustále sa opakujúca metóda rozvíja žiaka len v jednom smere a často sa nedostaví požadovaný efekt učenia. V pedagogickej praxi je preto nevyhnutné hľadať nové možnosti, spôsoby a cesty, ako žiaka doviest' k stanovenému cieľu. Jednou z takýchto možností je aj využívanie myšlienkových/pojmových máp v edukačnom procese.

Autorom myšlienkových máp je Tony Buzan, britský autor psychologickéj literatúry, spisovateľ a výchovný poradca. Je svetovou autoritou v oblasti výskumu mozgu a učenia.

Vo všeobecnosti je myšlienková mapa (mind map) charakterizovaná ako diagram, ktorý sa využíva na prezentáciu slov, myšlienok i poznámok. Považuje sa za najdokonalejší organizačný nástroj nášho mozgu.

Myšlienková (pojmová, mentálna) mapa je nelineárna technika na mapovanie informácií využívajúca slová, obrázky, tvary. Je tvorivým a súčasne efektívnym spôsobom robenia poznámok, ktorý doslova „mapuje“ naše myšlienky. Myšlienková mapa je spôsob, ako vizuálne znázorniť a vyjadriť vlastné chápanie pojmov a myšlienok a ich vzájomné vzťahy. Myšlienkové mapy by mali byť farebné, lebo farby dodávajú mapám živosť a kreatívnemu mysleniu energiu.

V školách sa s mentálnym mapovaním stretávame len sporadicky. Táto vyučovacia metóda nepatrí medzi bežné a rozšírené postupy na podporu učenia žiakov. Ide však o vhodný prostriedok, ktorý slúži na rozvoj ich analytických schopností. Pre žiakov je využívanie mentálneho mapovania niečo, čo je nové, zaujímavé, atraktívne, motivujúce. Vo vyučovacom procese sa preto snažím využívať myšlienkové mapy čo najviac. Považujem ich za vhodný prostriedok na vizualizáciu, štrukturalizáciu a klasifikáciu myšlienok. Myšlienková mapa je metóda, ktorá slúži nielen na učenie sa žiakov, ale učiteľia ju môžu využívať aj na testovanie a zisťovanie nadobudnutých vedomostí žiakov.

Myšlienkové mapovanie má množstvo výhod, medzi ktoré patrí napríklad to, že:

- umožňujú rozvíjať schopnosť vzájomnej komunikácie,
- rozvíjajú tvorivosť žiakov,
- umožňujú lepšiu koncentráciu na daný problém,
- napomáhajú k usporiadaniu a zorganizovaniu si myšlienok a faktov,
- pomáhajú zlepšiť a zrýchliť učenie sa,

- zvyšujú množstvo zapamätaných vedomostí,
- zabezpečujú efektívnejšie učenie.

Spoločnou charakteristikou všetkých myšlienkových (pojmových, mentálnych) máp je to, že majú štruktúru. Stromová štruktúra sa šíri zo stredu mapy, kde umiestňujeme kľúčové slovo, pojem, ku ktorému pripájame ďalšie vetvy. Pripomína nám akýsi plán mesta. Pri ich tvorbe využívame symboly, slová, obrázky, krivky, ktoré sú prirodzené pre ľudský mozog. Myšlienkové mapy poskytujú ľahko zapamätateľné schémy pretože ide o grafické prepojenie medzi pojmami, videnie komplexných vzťahov medzi myšlienkami.

K základným výhodám mentálneho mapovania patrí to, že sledovanie problému je vo vizuálnej podobe a mapovanie umožňuje samostatnú prácu žiakov.

Pri tvorbe myšlienkovej mapy môžeme v edukačnom procese využívať rôzne počítačové programy, ako napríklad MindMeister, Freeplane, SimpleMind, Xmind a mnohé iné. Osobne mám skúsenosť s tvorbou myšlienkových máp v programe iMindMap od Tonyho Buzana, ktorý je efektívny, jednoduchý, graficky veľmi variabilný a tvorba mapy sa dá ľahko zvládnuť. Ak však škola nedisponuje takýmto, alebo podobným programom, nie je to žiadny problém, ani prekážka pri ich tvorbe, pretože vytvorenie myšlienkových máp nevyžaduje nevyhnutne používanie softvéru. Veľmi ľahko sa dá mentálne mapovanie realizovať aj bez využitia počítača. Ako na to? Stačí, ak máte k dispozícii čistý (nie linkovaný, štvorcový) biely papier, farebné pastelky a vlastnú predstavivosť.

Zásady tvorby myšlienkovej mapy

- Pracovať začneme vždy v strede čistého papiera – to je podmienka, ktorá dáva nášmu mozgu signál, že môžeme kresliť ktorýmkoľvek smerom, čo nám umožňuje slobodnejšie vyjadrovanie.
- Kľúčový pojem (hlavnú myšlienku) vyjadríme pomocou slova, a napíšeme ho do stredu papiera. Pre lepšie zapamätanie je však vhodné využiť skôr obrázok, ktorý dané kľúčové slovo dostatočne vystihuje – v žiakoch to podporí obrazotvornosť a pomôže im lepšie a dlhšie sa sústrediť na konkrétnu tému.
- K hlavnému pojmu (obrázku) postupne pripájame hlavné vetvy, pričom každá z nich je inej farby. Označujeme ich ako vetvy prvej úrovne. K hlavným vetvám pripájame vetvy druhej úrovne, tretej úrovne atď. – podľa potreby. Vetvy ďalších úrovní sú rovnakej farby, ako vetvy príslušnej prvej úrovne. Takto spájame informácie, ktoré spolu súvisia a vizualizujeme danú problematiku.
- Každéj krivke priradíme len jedno kľúčové slovo (slovné spojenie). Zvýšime tak flexibilitu a účinnosť myšlienkovej mapy. Ak použijeme viacej slov, stane sa naša mapa neprehľadnou a minimalizuje sa jej účinnosť.
- Jednotlivé vetvy nekreslíme ako rovné čiary, ale ako krivky, pretože viac upútajú našu pozornosť.
- Pri tvorbe myšlienkovej mapy sa snažíme viac využívať obrázky, ako slová. Vhodne zvolený obrázok dokáže vyjadriť myšlienky lepšie ako slová, alebo celý text. (Buzan, Mentální mapování, 2007)

2 OPIS OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI

2.1 Kontext a rámec

Osvedčená pedagogická skúsenosť, ktorú som v práci opísala je zameraná na aplikáciu aktivizujúcich vyučovacích metód v odborných predmetoch vyučovaných na obchodnej akadémii.

Študijný odbor 6317 M obchodná akadémia pripravuje absolventov so širokým všeobecným i odborným vzdelaním, odbornými teoretickými a praktickými zručnosťami, ktoré sú nevyhnutné pre výkon obchodno-podnikateľských funkcií napríklad v oblasti financií, účtovníctva, marketingu, zásobovania a podobne.

Cieľom vzdelávacieho programu je pripraviť absolventov tak, aby boli schopní uplatniť sa vo svojom budúcom povolání. Absolventi získajú spôsobilosť vykonávať kvalifikovanú činnosť, nadobudnú schopnosť samostatne riešiť problémové úlohy, pracovať v skupinách, využívať informačné a komunikačné technológie, ako aj aplikovať nadobudnuté vedomosti a praktické zručnosti do praxe.

Pre opis konkrétnej pedagogickej skúsenosti som si zvolila vyučovací predmet ekonomika a právo, ktorý patrí k hlavným odborným predmetom a je tiež súčasťou maturitnej skúšky. Vedomosti, ktoré žiaci počas štúdia tohto predmetu získajú, budú tvoriť základ ich ekonomickej a finančnej gramotnosti, uľahčia im orientáciu v zložitom ekonomickom dianí. Vyučovací predmet ekonomika a právo je medzipredmetovo previazaný s inými odbornými predmetmi, ako napríklad účtovníctvo, administratíva a korešpondencia, cvičná firma a prax.

Zvládnutie základov ekonomického myslenia je dôležitým predpokladom pre úspešné zvládnutie maturitnej skúšky, ako aj pre ďalšie štúdium žiakov na vysokých školách nielen ekonomického zamerania.

2.2 Špecifikácia cieľovej skupiny

Cieľovú skupinu, na ktorú je osvedčená pedagogická skúsenosť zameraná, tvoria pedagogickí zamestnanci stredných škôl, konkrétne nasledovné podkategórie:

- učitelia pre nižšie stredné odborné vzdelávanie,
- učitelia pre stredné odborné vzdelávanie,
- učitelia pre úplné stredné všeobecné vzdelávanie,
- učitelia pre úplné stredné odborné vzdelávanie.

Vzdelávacia oblasť je zameraná na podporu ekonomického vzdelávania žiakov prvého až štvrtého ročníka stredných škôl so zameraním na ekonomickú oblasť.

Témy akreditovaných programov kontinuálneho vzdelávania určených pre učiteľov, pre ktoré by mohla byť osvedčená pedagogická skúsenosť prínosom sú nasledovné:

- Praktická ekonomika, inovačné, 328/2010 – KV;
- Aktivizujúce metódy vo výučbe odborných predmetov, aktualizácie, 147/2010 – KV;

- Interaktívna tabuľa v edukačnom procese, inovačné, 37/2010 – KV;
- Využívanie informačno-komunikačných technológií vo vyučovaní, inovačné, 52/2010 – KV.

2.3 Hlavný cieľ

Hlavným cieľom osvedčenej pedagogickej skúsenosti je poskytnúť učiteľom odborných predmetov v praxi overený materiál, metodický podklad, zameraný na výučbu témy Del'ba práce. Téma je súčasťou tematického celku Základné ekonomické pojmy a kategórie a je vyučovaná v predmete ekonomika a právo v prvom ročníku Obchodnej akadémie.

Výber aktivizujúcich vyučovacích metód, ktoré sú popísané v práci, vychádzajú z vlastnej pedagogickej skúsenosti. Prácou by som chcela poukázať na možnosti efektívneho využívania takých aktivizujúcich vyučovacích metód v edukačnom procese, prostredníctvom ktorých podporujeme u žiakov rozvoj vedomostí, zručností i praktických návykov.

2.4 Čiastkové ciele

Medzi čiastkové ciele práce sa môže zaradiť:

- použitím príkladov z domácnosti objasniť jednotlivé druhy del'by práce,
- popísať vznik a historický vývoj del'by práce,
- definovať pojem del'ba práce,
- charakterizovať súčasné formy del'by práce,
- objasniť pojmy špecializácia a kooperácia,
- vysvetliť žiakom význam a zásady mentálneho mapovania,
- rozvinúť samostatnú prácu žiakov, kreativitu, flexibilitu,
- naučiť žiakov tvoriť a pracovať s myšlienkovými mapami,
- viesť žiakov k spracovaniu vlastných pojmových máp,
- motivovať žiakov a podnietiť ich záujem o uvedomené učenie.

2.5 Vymedzenie kompetencií žiakov

Využívaním aktivizujúcich vyučovacích metód počas vyučovacích hodín rozvíjame u žiakov nasledovné kľúčové kompetencie a spôsobilosti:

- vedieť pracovať s informáciami,
- čítať s porozumením,
- získať schopnosť formulovať úlohu,
- vedieť spolupracovať v tíme,
- dodržiavať pravidlá a zásady,
- vedieť obhájiť svoj názor,
- naučiť sa učiť sa,
- získať schopnosť prezentovať výsledky vlastnej práce,
- vedieť sa písomne aj ústne vyjadrovať,
- aktívne počúvať,
- vedieť argumentovať,
- získať schopnosť využívať informačné technológie,
- používať odbornú terminológiu.

3 MOŽNOSTI VYUŽITIA MYŠLIENKOVEJ MAPY VO VYUČOVANÍ

V ďalšej časti práce som sa zamerala na opis priebehu štyroch vyučovacích hodín v predmete ekonomika a právo. Je to odborný maturitný predmet, ktorý sa vyučuje v študijnom odbore 6317 M obchodná akadémia, ako aj v študijnom odbore 6355 M služby v cestovnom ruchu. V oboch študijných odboroch je predmet ekonomika a právo vyučovaný vo všetkých ročníkoch.

V tejto kapitole sú popísané návrhy na spôsoby uplatnenia viacerých aktivizujúcich vyučovacích metód vo vyučovacom procese, no predovšetkým aplikovanie metódy mentálneho mapovania. Treba však podotknúť, že výber a voľba vyučovacích metód závisí od viacerých faktorov. Dôležité je zohľadňovať časovú dotáciu vyučovacieho predmetu, úroveň žiakov, technické vybavenie učebne a podobne.

Počas svojej pedagogickej praxe som si uvedomila skutočnosť, že žiadne dve vyučovacie hodiny nie sú rovnaké, aj keď príprava na vyučovaciu hodinu a téma je totožná. Dôvodom je skutočnosť, že nie v každej skupine žiakov je rovnaká úroveň vedomostí, vnímania a pracovnej atmosféry. Preto je nevyhnutné, aby si učiteľ uvedomil, aká je úroveň žiakov v triede a tomu prispôbil aj priebeh vyučovacej hodiny.

Tematický celok: Základné ekonomické pojmy a kategórie

Daný tematický celok sa vyučuje na začiatku 1. ročníka obchodnej akadémie v predmete ekonomika a právo a je tvorený pätnástimi vyučovacími hodinami. Pre svoju OPS som si vybrala štyri vyučovacie hodiny, ktoré sa venujú problematike del'by práce. V nasledujúcich podkapitolách popisujem priebeh vyučovacích hodín, ktoré boli realizované v skupinách s počtom žiakov v rozmedzí od 12 – 15.

3.1 Prvá vyučovacia hodina

Cieľ	Vysvetliť pojem del'ba práce a vedieť popísať prirodzenú del'bu práce Zostaviť myšlienkovú mapu
Vyučovacia forma	Skupinová práca žiakov Prezentácia žiackych prác
Vyučovacia metóda	Myšlienková mapa Rozbor žiackych prác
Časový limit	Jedna vyučovacia hodina
Učebné pomôcky	Tabuľa, počítač, dataprojektor, papiere, pastelky

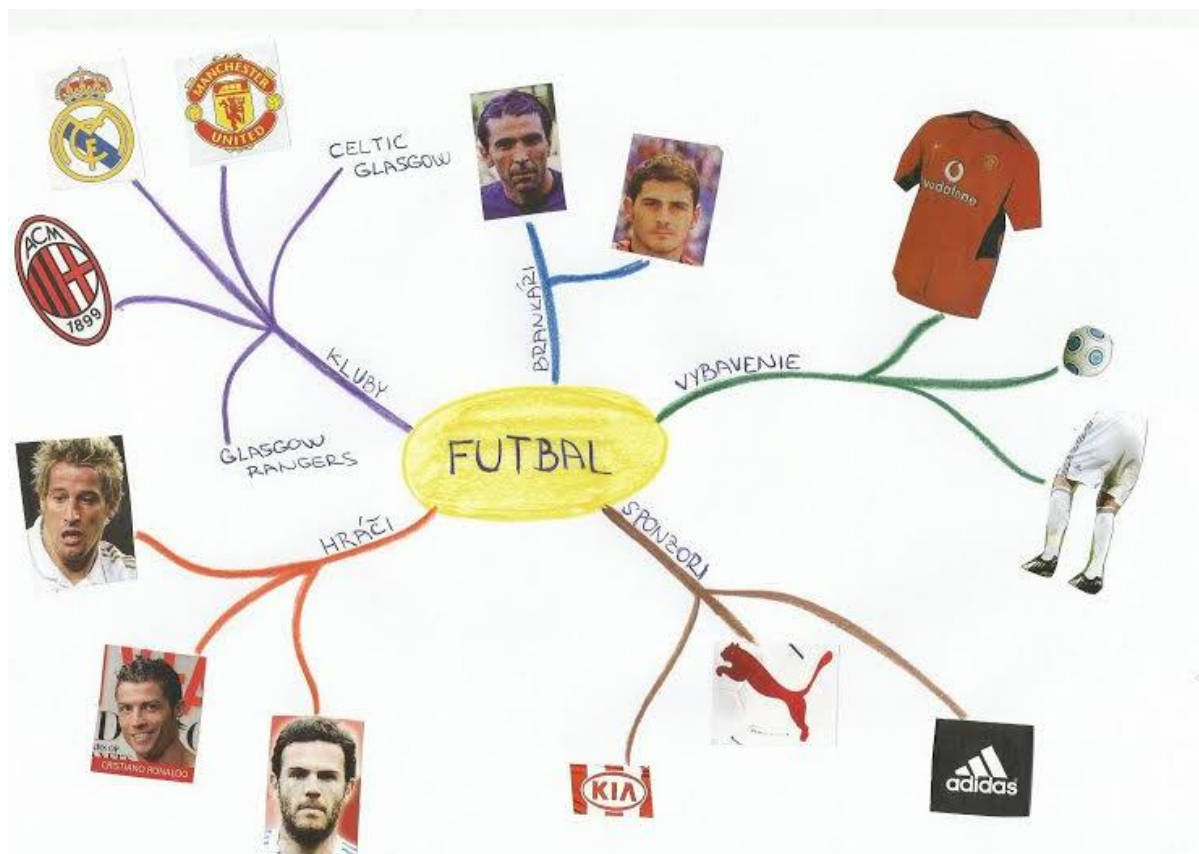
Metodický postup

Na začiatku vyučovacej hodiny oboznámte žiakov s cieľom vyučovacej hodiny. Zistite, či sa niektorí žiaci v triede už stretli s tvorbou myšlienkovaj/pojmovej mapy na základných školách. V prípade, že sa takí žiaci v skupine prihlásia, vyzvite ich, aby spolužiakom stručne popísali podstatu a význam mentálneho mapovania. Požiadajte ich, aby porozprávali o postupe tvorby pojmovej mapy, prípadne nech na tabuľu nakreslia jednoduchú ukážku. Ak sa medzi žiakmi nenájde nikto, kto v minulosti pracoval s myšlienkovou mapou pristúpte k vysvetleniu podstaty a významu takejto vyučovacej metódy. Poukážte na jej prínosy v procese ich učenia sa a zapamätávania si nových vedomostí. Potrebné informácie sú v teoretickej časti 1.3 tejto práce. Pre učiteľa je

veľkým prínosom, ak sa zúčastnil vzdelávania venovaného problematike tvorby myšlienkových máp, pretože v tejto časti hodiny môže mať pripravené ukážky vytvorené prostredníctvom niektorého zo softvérov. Na základe týchto ukážok si žiaci budú vedieť lepšie predstaviť, čo taká mentálna mapa vlastne je.

Po potrebnej inštrukcii dajte žiakom čisté papiere a vyzvite ich, nech vytvoria vlastnú myšlienkovú/pojmovú mapu na ľubovoľnú tému. Je vhodné, ak si žiaci vyberú takú problematiku, ktorá im je blízka, je pre nich jednoduchá a jednoznačná, ako napríklad šport, príroda, filmy a podobne. Dôležité je, aby na základe tejto aktivity pochopili princíp tvorby mapy. Žiaci majú na činnosť 5 minút. Po uplynutí stanoveného času ich vyzvite, aby na základe vlastnej ukážky porozprávali spolužiakom o téme, ktorú si zvolili. Zdôraznite, že žiadna mapa, ktorú vytvorili, nie je ani správna, ani nesprávna, pretože je to grafické vyjadrenie ich myšlienkových pochodov. Odbúrate tak u žiakov strach zo zlyhania, z pocitu neúspechu a minimalizujete ich obavy z nesprávneho riešenia zadanej úlohy. Podľa mojej skúsenosti sa po počiatkových obavách žiaci aktívne zapoja do prezentovania vlastných máp. V závere aktivity pochváľte všetkých žiakov za ich činnosť a tvorivý prístup.

Ukážka myšlienkovkej mapy na ľubovoľnú tému vytvorená žiačkou na vyučovacej hodine.

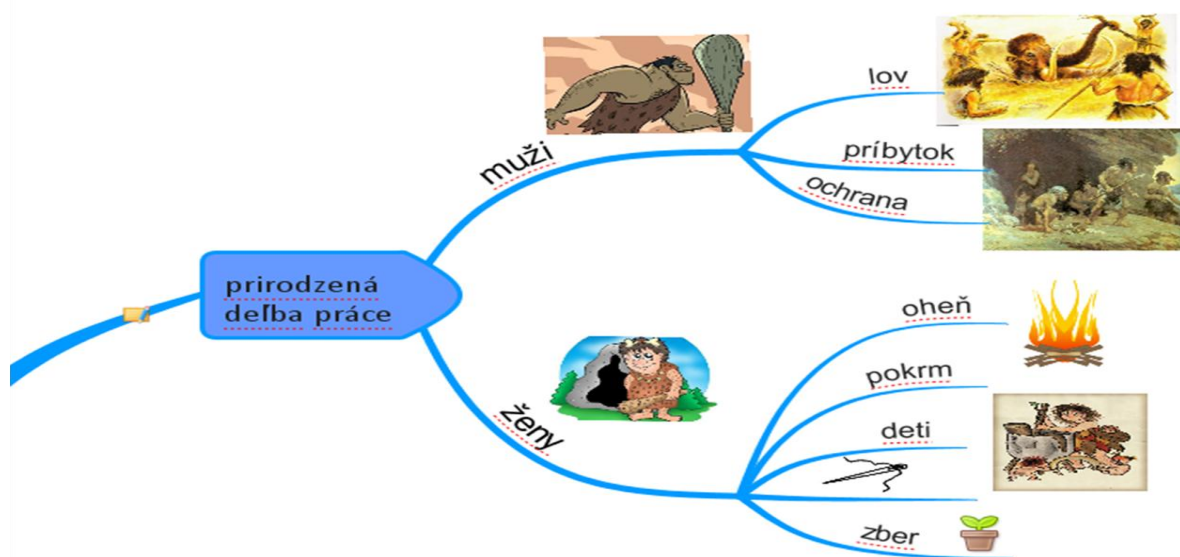
Obrázok 2 Myšlienková mapa - futbal

Prameň: žiacka práca

Nasleduje ďalšia časť vyučovacej hodiny, ktorej cieľom je sprístupniť žiakom nové učivo. V úvode tejto časti môžete využiť motivačný prvok a prostredníctvom počítača s prístupom na internet a dataprojektora im pustíte pesničku „Ten dělá to a ten zas tohle“ z rozprávky Cisárov pekár a pekárov cisár. Po vypočutí pesničky môžete využiť metódu brainstormingu a brainwritingu. Rozdeľte žiakov do dvoch (troch) skupín a vyzvite ich, aby na papier napísali čo najviac povolání, ktoré v pesničke počuli. Žiaci majú na túto aktivitu 3 minúty. Po ich uplynutí vyzvite zástupcu každej skupiny, aby napísal povolania na tabuľu. Zo slov napísaných na tabuľu žiaci ľahko odvodí tému vyučovacej hodiny.

Po ukončení motivačnej aktivity metódou rozhovoru diskutujte so žiakmi na tému del'ba práce. „Ludia sa líšia nielen svojimi potrebami, ale aj tým, ako si rozdeľujú prácu – počuli sme o tom aj v pesničke z českej rozprávky Cisárov pekár a pekárov cisár. S rozdelením práce sa stretávame v každodennom živote. Vo väčšine domácností si členovia rodiny prácu delia medzi seba a to buď podľa náročnosti, alebo schopností vykonávať jednotlivé druhy prác a podobne.“ Žiaci rozprávajú o tom, aká je del'ba práce typická pre ich rodinu – kto nakupuje, kto varí, kto upratuje, kto sa stará o domáceho miláčika a podobne. V závere tejto časti vyzvite žiakov, aby sa pokúsili charakterizovať del'bu práce a sformulovať definíciu. Pochváľte žiakov za aktivitu a tvorivý prístup.

V ďalšej časti výkladu využite vedomosti, ktoré žiaci získali už na základnej škole v predmete dejepis a občianska výchova. Opäť môžete využiť metódu brainwritingu a vyzvať žiakov, aby písali na tabuľu, čo si pamätajú o prirodzenej del'be práce z historického hľadiska. Moja skúsenosť je, že žiaci majú určité vedomosti z historického vývoja del'by práce zo základnej školy, avšak odborná terminológia nie je na dostatočnej úrovni. Preto v tejto časti vyučovacej hodiny predchádzajúce vedomosti žiakov zosumarizujem a doplním o odborné pojmy. Na vysvetlenie nových pojmov a utvrdenie učiva využívam myšlienkovú mapu, ktorú som si v rámci prípravy na vyučovaciu hodinu pripravila pomocou programu iMindMap.

Obrázok 3 Prirodzená del'ba práce

Prameň: vlastný návrh
(obrázky – www.google.sk)

Alternatívne riešenie v prípade, že nemáte k dispozícii potrebný softvér

- do stredu tabule napíšte veľkými písmenami kľúčový pojem,
- vyzvite žiakov, aby vyprodukovali čo najviac slov, ktoré im napadnú v súvislosti prirodzenou del'bou práce z historického hľadiska,
- k slovám napísaným na tabuli môžu priradiť vhodný obrázok,
- požiadajte žiakov, aby jednotlivé slová (slovné spojenia, obrázky) logicky spojili s kľúčovým pojmom a zároveň svoj výber zdôvodnili,
- prediskutujte jednotlivé spojenia, ktoré vytvorili,
- spoločne so žiakmi vytvorte myšlienkovú mapu,
- motivujte žiakov zdôraznením toho, koľko k danej téme vedia a akú pojmovú mapu si spoločne dokázali vytvoriť.

V závere vyučovacej hodiny zadám žiakom domácu úlohu – vytvoriť vlastnú myšlienkovú mapu z prebratého učiva. Opodstatnenosť zadania takéhoto typu domácej úlohy spočíva v tom, že žiaci sú hravou formou vedení k naštudovaniu nových pojmov a vzťahov.

Prínosy

Na začiatku vyučovacej hodiny boli žiaci vedení k samostatnej a tvorivej práci, prejavila sa ich kreativita. Mali priestor na to, aby svoje ukážky (myšlienkové mapy) prezentovali. Prostredníctvom aktivity boli žiaci vedení k rozvoju komunikačných zručností. Žiaci obohatili svoju slovnú zásobu o nové odborné výrazy k preberanej téme. Na takto vedených hodinách som sa presvedčila, že kreatívne kreslenie obrázkov a schém žiakov motivuje, aktivizuje a vyučovací proces sa tak stáva efektívnejší.

3.2 Druhá vyučovacia hodina

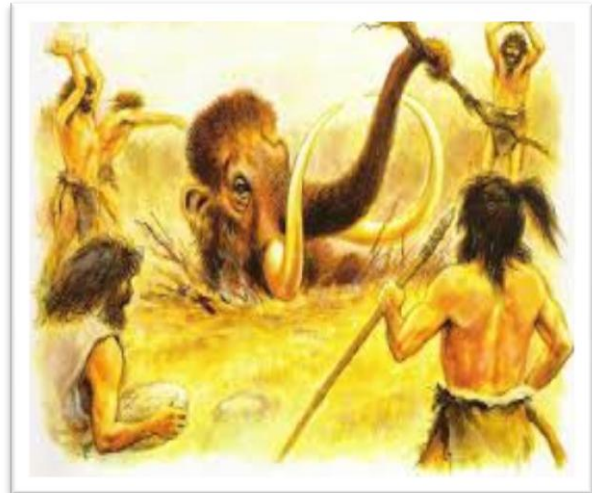
Cieľ	Opakovať základné pojmy z predchádzajúceho učiva Vedieť vysvetliť pojmy z nového učiva Doplniť pojmy do fixačnej doplnovačky
Vyučovacia forma	Skupinová práca žiakov
Vyučovacia metóda	Puzzle Myšlienková mapa
Časový limit	Jedna vyučovacia hodina
Učebné pomôcky	Tabuľa, počítač, dataprojektor, papiere, pastelky, puzzle, pracovný list s doplnovačkou, podklady k výkladu učiva

Metodický postup

Na začiatku vyučovacej hodiny oboznámte žiakov s cieľom hodiny – zopakovať predchádzajúce učivo zábavnou formou (skladanie puzzle), výklad nového učiva.

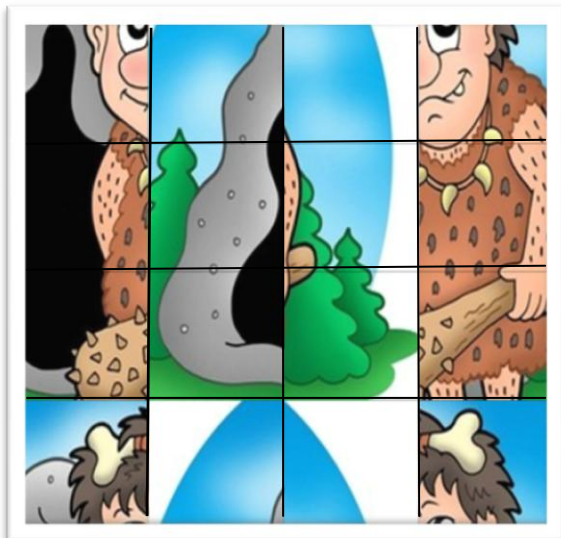
Rozdeľte žiakov do dvoch skupín. Skupinám rozdajte jednotlivé dieliky puzzle, ktoré po správnom zložení vytvoria obrázok s témou prirodzenej del'by práce. Každé skupine dajte iný obrázok. Ich úlohou je v časovom limite 10 minút správne zložiť dieliky puzzle. Vyzvite žiakov, aby si v stanovenom časovom limite pripravili pre druhú skupinu žiakov aj popis obrázku s vysvetlením, ako súvisí s učivom z predchádzajúcej vyučovacej hodiny.

V závere aktivity nechajte žiakov zdôvodniť svoje odpovede. Je to pre nich okamžitá spätná väzba pomocou ktorej si overia, či pojmy z predchádzajúceho učiva pochopili správne. Prípadné nesprávne odpovede zároveň poskytnú učiteľovi informáciu o tom, že by bolo vhodné ešte raz vysvetliť nesprávne pochopené pojmy.

Obrázok 4 Puzzle – Lovci mamutov

Prameň: vlastný návrh
(obrázok – www.google.sk)

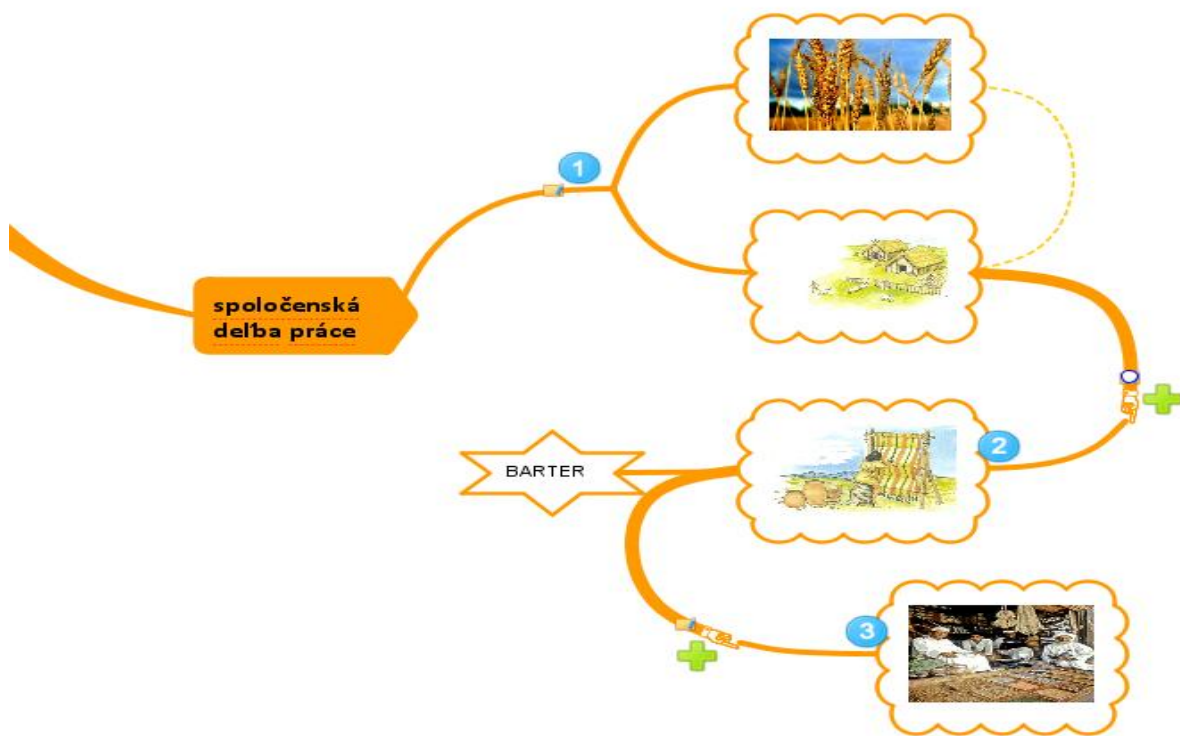
Obrázok 5 Puzzle – Praveká žena

Prameň: vlastný návrh
(obrázok – www.google.sk)

Cieľom ďalšej časti vyučovacej hodiny je sprístupniť žiakom nové učivo. Ak ste pri opakovaní predchádzajúceho učiva zistili, že žiaci už ovládajú základné pojmy prirodzenej del'by práce, môžete plynulo prejsť na spoločenskú del'bu práce. Úlohou učiteľa je, aby vytvoril v triede uvoľnenú atmosféru vhodnou motiváciou s cieľom vzbudiť u žiakov záujem o preberané učivo.

Na predchádzajúcej hodine sa žiaci oboznámili s podstatou a tvorbou myšlienkovvej mapy, preto túto aktivizujúcu vyučovaciu metódu môžete využiť k výkladu nového učiva. Opätovne môžete využiť vlastnú schému vytvorenú prostredníctvom softvéru. V prípade, že takúto možnosť nemáte, pripravte si mapu na čistý biely papier. Podľa počtu dvojíc v skupine vyhotovte potrebný počet kópií. Mapu dajte žiakom k dispozícii k nahliadnutiu. Vyzvite žiakov, aby počas nasledujúcej aktivity spolupracovali v dvojiciach. Ich úlohou je v časovom intervale 3 minúty pozorne si pozrieť myšlienkovú mapu a napísať na papier čo najviac pojmov, ktoré podľa nich jednotlivé obrázky vystihujú.

Príklad myšlienkovvej mapy vytvorenej pomocou softvéru:

Obrázok 6 Spoločenská del'ba práce

Prameň: vlastný návrh
(obrázky - www.google.sk)

Po vypršaní časového limitu využite metódu rozhovoru a diskutujte so žiakmi o tom, ako pokračoval historický vývoj del'by práce. Žiaci si navzájom vymieňajú nápady a názory na zadanú tému. V tejto časti vyučovacej hodiny rozdajte žiakom pripravené podklady na zaznamenanie poznámok (obrázok č. 7) k spoločenskej del'be práce – obrázok 6.

Vysvetlite jednotlivé formy spoločenskej deľby práce, ako aj pojem barter. Zdôraznite rozdiel medzi prirodzenou a spoločenskou deľbou práce.

Prirodzená deľba práce

- historicky prvá forma deľby práce,
- je založená na osobných, fyzických predpokladoch jedincov,
- ide o rozdelenie prác na typicky mužské práce (napríklad zabezpečovanie potravy) a typicky ženské práce (starostlivosť o potomstvo),

Spoločenská deľba práce

- vznikla v dôsledku prudkého rozvoja ľudskej spoločnosti,
- ide o rozdelenie prác na spoločensko-hospodárskom základe.

Obrázok 7 Podklady k spracovaniu poznámok

Prameň: vlastný návrh
(obrázky - www.google.sk)

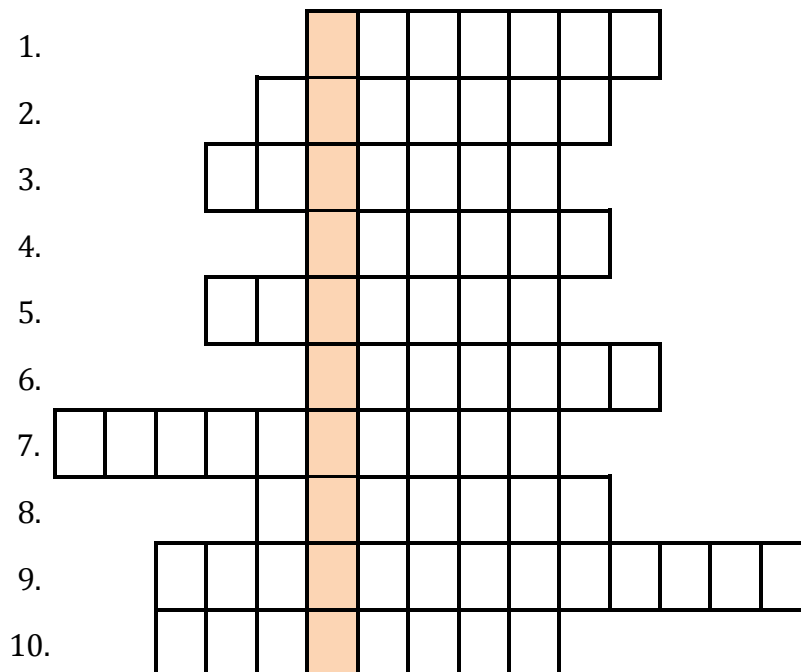
Na záver vyučovacej hodiny môžete nové učivo so žiakmi zopakovať formou fixačnej doplňovačky. Rozdajte každému z nich pracovný list s doplňovačkou a oznámte im časový limit určený na jej vyriešenie – 5 minút. Upozornite žiakov, že v doplňovačke sú aj hrubo vyznačené pojmy, ktoré sú pre nich nové a budete sa o nich učiť na nasledujúcej vyučovacej hodine. Po uplynutí limitu vyzvite žiakov, aby si pracovné listy vzájomne vymenili a farebne vyznačili chybné časti. Trom žiakom, ktorí prví a správne vyriešia doplňovačku pridajte plusové body. Pomocou tejto aktivity si žiaci zábavnou formou upevňujú nové učivo.

Učebná pomôcka **VIEŠ? – DOPLNÍŠ** 😊

K jednotlivým políčkam prirad'te správne výrazy:

hranica, špecializácia, barter, národná, delenie, pastier, kooperácia, remeslo, roľníci, odvetvie

1. rozdelenie je
2. hrnčiarstvo je
3. poľnohospodári sú
4. naturálna výmena sa označuje aj ako
5. je ohraničením územia štátu
6. ten, kto pasie stádo je
7. spolupráci osôb hovoríme
8. del'ba práce v rámci štátu sa nazýva
9. zameranie na určitý druh práce sa nazýva
10. zoskupenie podnikov s rovnakým zameraním sa označuje pojmom

Obrázok 8 Fixačná doplňovačka

Prameň: vlastný návrh

Riešenie fixačnej doplňovačky: *Del'ba práce*

V závere vyučovacej hodiny zadajte žiakom domácu úlohu – doplniť myšlienkovú mapu, ktorú vytvorili k predchádzajúcemu učivu o nové učivo.

Prínosy

Žiaci si pomocou puzzle zopakovali učivo prebrané na predchádzajúcej vyučovacej hodine a zistili tak rozsah svojich doterajších vedomostí. V hlavnej časti hodiny bola myšlienková mapa využitá pri preberaní nového učiva. Žiaci si obohatili slovnú zásobu spojenú s preberanou témou. Pri jednotlivých aktivitách sa naučili pracovať v skupinách, učili sa spolupracovať, akceptovať názory spolužiakov a dohodnúť sa na spoločnom postupe. Naučili sa samostatne riešiť pridelenú úlohu, rozvíjali schopnosť obhájiť výsledok svojej práce.

3.3 Tretia vyučovacia hodina

Cieľ	Reprodukovať vlastnú úroveň vedomostí z prebraného učiva Vedieť vysvetliť pojmy z nového učiva
Vyučovacia forma	Skupinové vyučovanie Opakovanie vedomostí Hodina prezentácie žiackych prác
Vyučovacia metóda	Rozbor žiackych prác Myšlienková mapa
Časový limit	Jedna vyučovacia hodina
Učebné pomôcky	Počítač, dataprojektor, papier, pastelky, pexeso

Metodický postup

V úvodnej časti vyučovacej hodiny zameranej na opakovanie predchádzajúceho učiva oboznámte žiakov s cieľom vyučovacej hodiny. Pomocou myšlienkového mapovania, ktorú si pripravili doma v rámci zadanej domácej úlohy, majú zopakovať základné pojmy na tému prirodzená a spoločenská deľba práce.

Vyzvite náhodne vybraného žiaka k prezentácii vlastnej myšlienkového mapovania. Každý správny pojem uvedený v jeho schéme ohodnoťte jedným bodom. Požiadajte prezentujúceho žiaka, aby zdôvodnil postup zvolený pri tvorbe vlastného mentálneho mapovania. Žiakov, ktorí sa dobrovoľne prihlásia a odprezentujú vlastné pojmové mapy pred ostatnými pochváľte a vyzdvihnite ich aktívny prístup, kreativitu, nápaditosť, originalitu. V závere aktivity poukážte na prednosti takéhoto spôsobu prípravy na vyučovanie, zdôraznite úspornosť vyjadrenia obsahu učiva. Vyzdvihnite výhody pojmového mapovania, ktoré spočívajú v ľahšom a efektívnejšom zapamätaní si obsahu učiva, vo videní komplexných vzťahov medzi myšlienkami.

Nasleduje ďalšia časť vyučovacej hodiny, ktorej cieľom je sprístupniť žiakom nové učivo. V úvode tejto časti môžete využiť motivačný prvok a prostredníctvom počítača s prístupom na internet a dataprojektora im pustíte ukážky z prehliadky závodu Kia Motors Slovakia, s.r.o. so sídlom v Tepličke nad Váhom (pri Žiline), ktoré sú voľne prístupné na internete na stránke <http://www.kia.sk/index.php?context=303>. Prehliadka je vo forme krátkych video šotov z jednotlivých liniek spoločnosti od lisovne, cez karosáreň, lakovňu, motoráreň až po finálnu montážnu linku.

Po zhladnutí videa využite metódu brainstormingu a brainwritingu. Rozdeľte žiakov do dvoch skupín a vyzvite ich, aby na papier napísali čo najviac slov, ktoré im napadli v súvislosti s ukážkou na tému del'ba práce. Pripomeňte im fixačnú doplnovačku, ktorú robili v závere predchádzajúcej vyučovacej hodiny, kde boli zvýraznené pojmy o ktorých sa budú teraz učiť. Žiaci majú na túto aktivitu 3 minúty. Po uplynutí časového limitu vyzvite zástupcu každej skupiny, aby napísal jednotlivé slová na tabuľu. Z pojmov napísaných na tabuľu spoločne so žiakmi odvodíte tému vyučovacej hodiny – Súčasné formy del'by práce.

Na vysvetlenie nového učiva využívam myšlienkovú mapu, ktorú som si v rámci prípravy na vyučovaciu hodinu pripravila.

Obrázok 9 Myšlienková mapa – súčasné formy del'by práce

Prameň: vlastný návrh
(obrázky – www.google.sk)

Na úvod vysvetlím pojmy špecializácia a kooperácia pričom vychádzam z jednotlivých ukážok videa. Vyzvem žiakov, aby sa pokúsili k ďalším obrázkom zobrazeným na myšlienkovvej mape priradiť ďalšie druhy práce, ktoré sa v podniku vykonávajú. Zdôrazním, že ide o tzv. vnútropodnikovú del'bu práce – teda o rozdelenie pracovných úloh vo vnútri podniku.

Tak, ako sa spoločnosť Kia Motors Slovakia, s.r.o. špecializuje na výrobu automobilov, iné podniky sa špecializujú na iný typ výroby, pričom môžu navzájom spolupracovať. V tejto časti vyučovacej hodiny využívam metódu rozhovoru a diskutujem so žiakmi o tom, ako môžu rôzne podniky navzájom spolupracovať. Vyzvem ich, aby uvádzali príklady vzájomnej spolupráce medzi podnikmi. V závere diskusie zhrniem názory a zdôrazním, že hovoríme o tzv. medzipodnikovej del'be práce. Následne poukážem na to, že v súčasnosti sa okrem národnej del'by práce uskutočňuje stále vo väčšom rozsahu aj medzinárodná del'ba práce a uvediem príklady.

Ďalšia časť vyučovacej hodiny je zameraná na zopakovanie a zafixovanie prebratého učiva. K tejto aktivite využijem hru pexeso – obrázok 10.

<p>DEĽBA PRÁCE</p> 	<p>proces rozdelenia práce medzi jednotlivcov, alebo skupiny ľudí</p>	<p>KOOPERÁCIA</p> 	<p>spolupráca niekoľkých osôb alebo skupín zameraná na dosiahnutie rovnakého cieľa</p>
<p>PRIRODZENÁ DEĽBA PRÁCE čisto mužská práca</p> 		<p>ŠPECIALIZÁCIA</p> 	<p>zameranie ľudí alebo podnikov na určitý druh práce</p>
<p>PRIRODZENÁ DEĽBA PRÁCE čisto ženská práca</p> 		<p>2.SPOLOČENSKÁ DEĽBA PRÁCE</p> 	
<p>1.SPOLOČENSKÁ DEĽBA PRÁCE</p> 		<p>3.SPOLOČENSKÁ DEĽBA PRÁCE</p> 	<p>poľnohospodárstvo pastierstvo remeslo obchod</p>
<p>SÚČASNÉ FORMY DEĽBY PRÁCE</p> 	<p>deľba práce vnútroorganizačná odvetvová medzinárodná</p>	<p>ODVETVIE</p> 	<p>zskupenie podnikov s rovnakým, alebo podobným zameraním</p>

Obrázok 10 Pexeso

Prameň: vlastný návrh
(obrázky – www.google.sk)

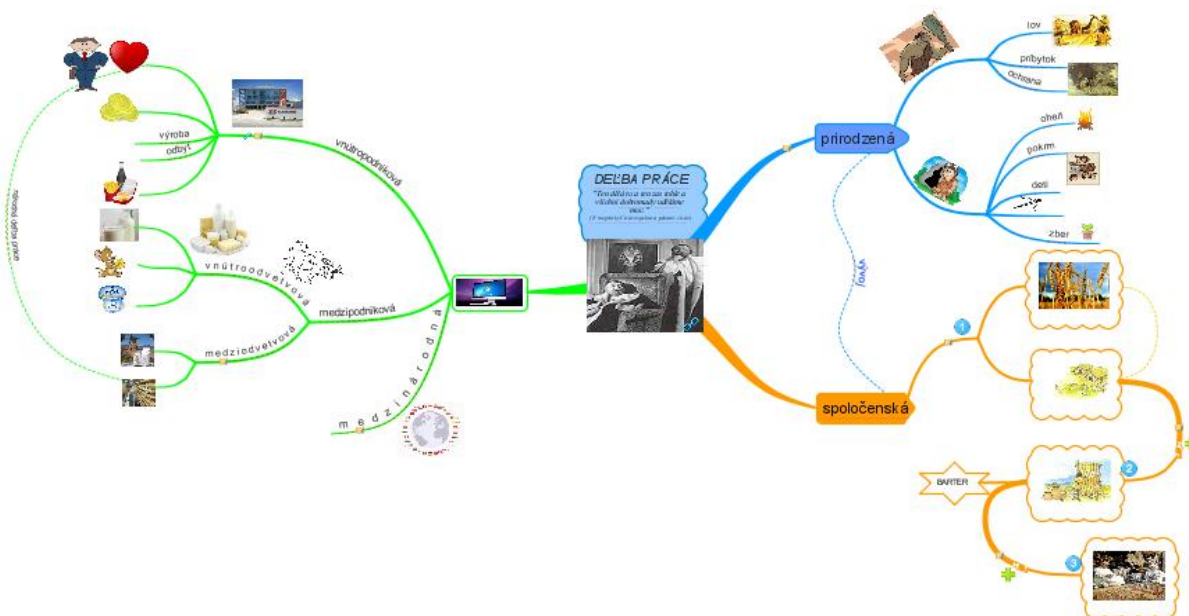
Rozdelím žiakov do skupín po troch a rozdám im hracie kartičky, ktoré obsahujú základné pojmy z konkrétneho učiva prebratého na predchádzajúcich hodinách. Ich úlohou je priradiť k základnému pojmu správnu charakteristiku, pričom každý hráč vždy otočí najprv jednu kartičku a potom druhú (ako pri normálnom pexese), avšak pri každom otočení kartičky musí správne zdefinovať buď daný pojem, povedať ostatným, o čom daná charakteristika hovorí resp. vysloviť nahlas, akú deľbu práce znázorňuje daný obrázok. Ak hráč, ktorý kartičku otočil nevie správne zdefinovať pojem, určiť správnosť obrázku alebo pridať charakteristiku, môže vyzvať ostatných hráčov, aby to urobili za neho. Ak sa tak stane a pri otočení druhej kartičky nájde správnu dvojicu, túto dvojicu automaticky získava protihráč, ktorý uviedol správnu odpoveď na prvú kartičku. V prípade, že nájdené dve kartičky spolu nesúvisia, vracajú sa do hry. V priebehu hry sa žiaci striedajú každým kolom. Hru vyhráva ten, kto získa najväčší počet správnych dvojíc (správnym priradením charakteristiky resp. obrázka k pojmu). Víťazných žiakov z jednotlivých skupín odmením plusovými bodmi.

V poslednej časti vyučovacej hodiny vyzvem žiakov, aby si pripravili čisté papiere a pastelky. Ich úlohou je v rámci opakovania témy deľba práce vytvoriť vlastnú myšlienkovú mapu z pojmov, ktoré uvediem na tabuľu napr. kooperácia, špecializácia, odvetvie, prirodzená deľba práce a spoločenská deľba práce.

Prínosy

Žiaci musia počas kreslenia vlastnej pojmovej mapy logicky uvažovať, hľadať súvislosti medzi jednotlivými pojmami k danej téme, rozvíjajú tvorivosť, sumarizujú vlastné poznatky, overujú si nadobudnuté vedomosti a obohacujú slovnú zásobu spojenú s preberanou témou. Prostredníctvom tejto aktivity je možné zopakovať predchádzajúce prebrané učivo s celou triedou.

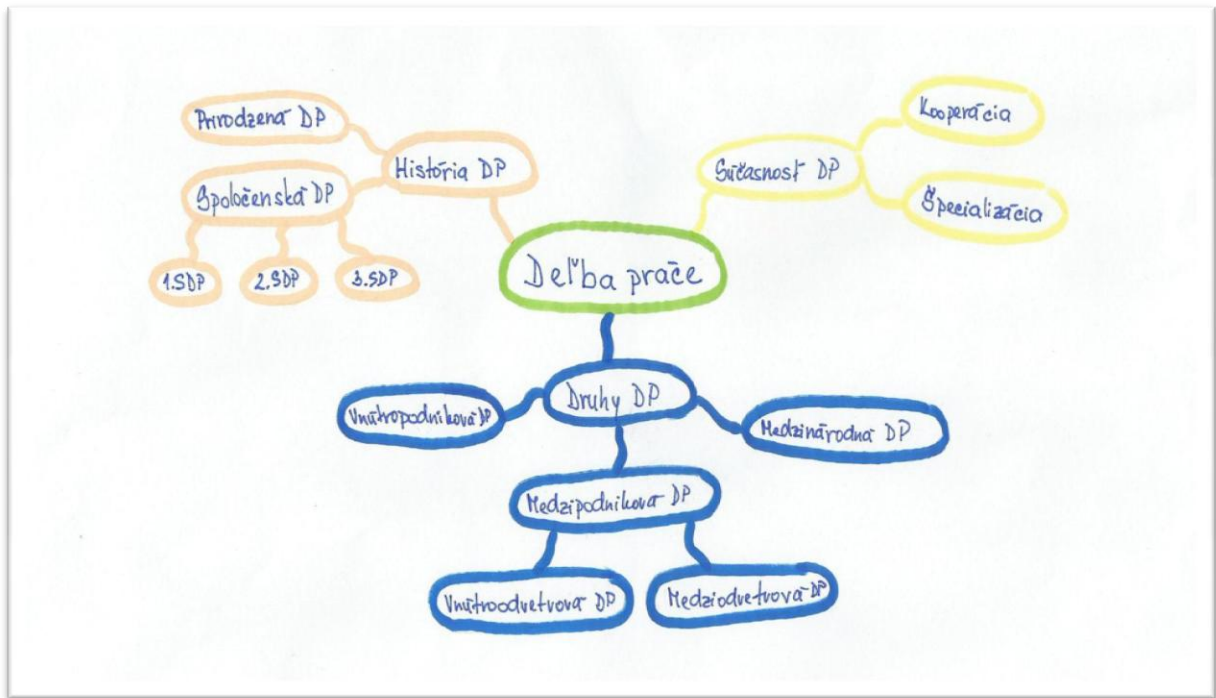
Príklad myšlienkovkej mapy na tému deľba práce vytvorenej pomocou softvéru:

Obrázok 11 Myšlienková mapa – Deľba práce

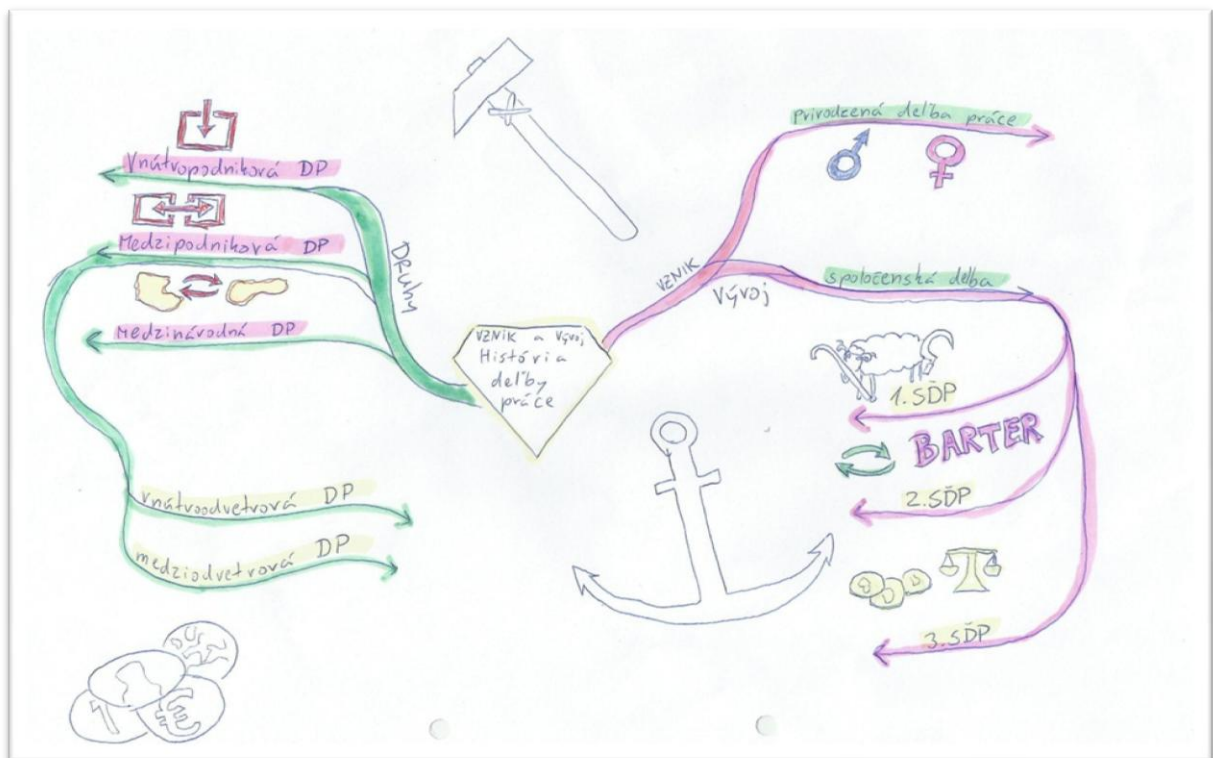
Prameň: vlastný návrh
(obrázky – www.google.sk)

Ukážky myšlienkových máp vytvorených žiakmi na vyučovacej hodine:

Obrázok 12 Myšlienková mapa – Del'ba práce

Prameň: žiacka práca

Obrázok 13 Myšlienková mapa – Del'ba práce

Prameň: žiacka práca

3.4 Štvrtá vyučovacia hodina

Cieľ	Zhrnúť a ohodnotiť úroveň vedomostí žiakov z prebraného učiva
Vyučovacia forma	Hodina opakovania a hodnotenia vedomostí
Vyučovacia metóda	Diagnostika a klasifikácia
Časový limit	Jedna vyučovacia hodina
Učebné pomôcky	Predtlačené testy, pero

Metodický postup

V úvode vyučovacej hodiny oboznámte žiakov s cieľom hodiny. Rozdajte im predtlačené zadania na overenie vedomostí. Na vypracovanie otázok majú časový limit 30 minút. Po ukončení časového limitu zozbierajte vypracované zadania. Následne spoločne so žiakmi prejdite jednotlivé otázky tak, že náhodne vyvolaný žiak povie správnu odpoveď. V prípade nesprávnej odpovede žiaka opravte. Testy ohodnoťte podľa používanej stupnice – známku, bodmi, alebo percentami.

Prínosy

Žiaci museli pracovať samostatne, logicky odpovedať na jednotlivé otázky. Formou testu si zopakovali učivo prebrané na predchádzajúcich vyučovacích hodinách a overili si rozsah svojich vedomostí.

Učebná pomôcka – Vedomostný test

1. Del'ba práce je definovaná ako
 - a) rozdelenie práce na kvalifikovanú a nekvalifikovanú
 - b) rozdelenie práce medzi jednotlivcov alebo skupinu ľudí
 - c) rozdelenie práce medzi bohatých a chudobných
2. Medzi historické formy del'by práce nepatrí
 - a) druhá spoločenská del'ba práce
 - b) kooperácia
 - c) prirodzená del'ba práce
3. Za historické stupne del'by práce považujeme
 - a) vnútroodvetvovú a medziodvetvovú del'bu práce
 - b) špecializáciu a kooperáciu
 - c) prirodzenú a spoločenskú del'bu práce
4. Súčasné formy del'by práce sú
 - a) špecializácia a kooperácia
 - b) rozdelenie práce medzi skupinu ľudí
 - c) prirodzená a spoločenská
5. Kooperácia je
 - a) rozdelenie práce na mužské a ženské
 - b) rozdelenie práce vo vnútri podniku
 - c) spolupráca ľudí s cieľom dosiahnuť spoločný cieľ
6. Odvetvie je
 - a) zoskupenie podnikov s rovnakým alebo podobným zameraním
 - b) zoskupenie ľudí, ktorí pracujú v jednej organizácii
 - c) zoskupenie podnikov s rôznym zameraním

7. Vnútroodvetvová del'ba práce sa môže uskutočňovať
 - a) medzi rôznymi odvetviami
 - b) v rámci jedného odvetvia
 - c) vo vnútri podniku
8. V dôsledku rozvoja ľudskej spoločnosti dochádza k vzniku prvej spoločenskej del'by práce. Od poľnohospodárstva sa oddelilo
 - a) remeslo
 - b) obchod
 - c) pastierstvo a lov
9. Národná del'ba práce je rozdelenie práce
 - a) v rámci jedného štátu
 - b) medzi dvoma krajinami
 - c) medzi štátmi USA
10. Oddelenie remesiel od poľnohospodárstva a pastierstva predstavuje
 - a) prvú spoločenskú del'bu práce
 - b) druhú spoločenskú del'bu práce
 - c) tretiu spoločenskú del'bu práce

Nakreslite vlastnú myšlienkovú/pojmovú mapu na tému prirodzená del'ba práce – použite základné rozdelenie a ku každému z nich uveďte 3 príklady:

Nakreslite vlastnú myšlienkovú/pojmovú mapu na tému spoločenská del'ba práce – uveďte základné rozdelenie a k nim prislúchajúce ďalšie delenie, správne priradte pojem barter:

Doplňte správne nasledujúci text:

- a) Špecializácia je
- b) Napíšte príklad na medziodvetvovú deľbu práce
- c) Historicky prvá forma deľby práce je deľba práce.
- d) Vnútropodniková deľba práce je
- e) Oddelenie obchodu od ostatných hospodárskych činností sa označuje ako

Bodové hodnotenie:

Otázky 1 až 10: 1 bod za každú správnu odpoveď

Myšlienková mapa – prirodzená deľba práce: 5 bodov

Myšlienková mapa – spoločenská deľba práce: 6 bodov

Doplňovačka - otázky a) až e): 1 bod za každé správne doplnenie (max. 5 bodov)

Maximálny možný počet dosiahnutých bodov: 26 bodov

Stupnica hodnotenia:

26,0 – 23,5 bodov – výborný

23,0 – 19,5 bodov – chválitebný

19,0 – 16,0 bodov – dobrý

15,5 – 10,5 bodov – dostatočný

10,0 – 0 bodov – nedostatočný

ZÁVER

Vo svojej práci som sa zamerala na využívanie myšlienkových/pojmových máp ako na pomocku pri výučbe predmetu ekonomika a právo. Tento predmet je súčasťou maturitnej skúšky každého žiaka obchodnej akadémie. Pomocou hravosti, kreativity, predstavivosti a originality, ktoré myšlienkové mapy bezpochybne u žiakov vyvolávajú, im napomohli k ľahšiemu zapamätaniu si preberaného učiva. Celok, ktorý som spracovala sa nazýva Deľba práce. Keďže sa tento celok preberá v 1. ročníku, kedy si študenti iba zvykajú na nový spôsob vyučovania a celkové nové prostredie a nové metódy, práve myšlienkové mapy napomáhajú hravou formou vzbudiť v žiakoch záujem o tento predmet a zaujať ich.

Vďaka tejto metóde sa mení ich prístup a vzťah k predmetu, ktorý je pre nich nesmierne dôležitý. Začnú sa viac zaujímať a hlavne chápať súvislosti, nie sa len učiť fakty, pojmy a poučky naspamäť. Takýto spôsob sa mi veľmi osvedčil a odozva od študentov je len pozitívna. Aj vďaka takémuto inovatívnemu spôsobu výučby sa nám darí vyformovať čím ďalej, tým viac ekonomicky rozmyšľajúcich a reálne chápaných ľudí, ktorým sa potom darí uplatniť nielen na vysokej škole, ale hlavne aj v bežnom živote.

Využitie myšlienkových máp som rozdelila do 4 vyučovacích hodín. Na prvej hodine som žiakov oboznámila s podstatou pojmových máp, vysvetlila ich tvorenie a výhody ich využívania vo vyučovacom procese.

Na ďalšej vyučovacej hodine si žiaci hravou formou, pomocou puzzle zopakovali učivo z predchádzajúcej hodiny a na základe mnou vytvorenej pojmovej mapy sme spoločnými silami prišli na tému ďalšieho preberaného učiva, ktoré som následne dopodrobna vysvetlila. Hodinu som zakončila s doplnovačkou. Slovíčka, ktoré mali žiaci doplniť súviseli s učivom, ktoré sa preberalo (na preopakovanie) a hrubo vytlačené nové pojmy a ich charakteristiky, ktoré sa im takto dostali do podvedomia a mohla som na ne na ďalšej hodine nadväzovať.

Na predposlednej – 3. vyučovacej hodine žiaci v rámci opakovania prezentovali nimi doma vytvorené myšlienkové mapy, v hlavnej časti hodiny som vysvetľovala žiakom nové učivo pomocou automobilky Kia a videí, ktoré sú bežne dostupné verejnosti na ich webovej stránke. Oboznámili sa s pojmami ako sú špecializácia a kooperácia. V záverečnej fáze som sa zamerala najmä na opakovanie učiva za pomoci pexesa, ktoré žiakom pomohlo lepšie si osvojiť doteraz preberané učivo. Žiaci v samom závere vyučovacej hodiny vytvárali ďalšiu myšlienkovú mapu, ktorá obsahovala celé doteraz preberané učivo z tematického celku Deľba práce.

Záverečná vyučovacia hodina pozostávala z testu na preverenie doteraz nazbieraných vedomostí.

Myšlienkové/pojmové mapy sú pre mňa osvedčenou metódou na vzbudenie záujmu žiakov o preberané učivo a tým dosahovania lepších výsledkov. Vďaka tejto metóde sa žiaci viac naučia na hodinách a je to efektívnejšie ako bežné hodiny. Dúfam, že moje skúsenosti a poznatky s myšlienkovými/pojmovými mapami budú prínosom aj pre ďalších pedagógov, ktorí chcú oživiť vyučovacie hodiny a zároveň pre tých, ktorí chcú skúsiť so žiakmi niečo iné, nové, zábavné a zároveň veľmi efektívne.

Cieľom mojej OPS nebolo len poskytnutie návodov na možný priebeh jednotlivých vyučovacích hodín, ale poukázať na to, ako naučiť žiakov tvoriť a využívať pojmové/myšlienkové mapy. Nakoľko im budú prínosom aj na iných predmetoch, zvolila som si jednoduchšiu tému, na ktorej to žiaci ľahšie pochopia. Keďže táto téma je súčasťou úvodného tematického celku 1. ročníka, snažím sa žiakov namotivovať, vzbudiť v nich záujem o predmet a aktivizovať ich. Podľa mojich skúseností ide jednoznačne účinnejšiu metódu vysvetľovania ako je slovný výklad nového učiva.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. BAJTOŠ, J. 2007. Kapitoly zo všeobecnej didaktiky. Košice: Vydavateľstvo Equilibria, 2007. ISBN 978-80-89284-08-5
2. BLAŠKO, M. 2010. Úvod do modernej didaktiky I. (Systém tvorivo-humanistickej výučby). Košice: Technická univerzita, 2010
3. BUZAN, T. 2007. Mentální mapování. Praha: Vydavateľstvo Portál, 2007. ISBN 8073672003
4. HARAUSOVÁ, H. 2011. Ako aktivizujúco vyučovať odborné predmety. 1. vydanie. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2011. ISBN 978-80-8052-396-1
5. ORBÁNOVÁ, D. 2008. Aktivizujúce vyučovacie metódy v ekonomickom vzdelávaní. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2008. ISBN 978-80-225-2535-0
6. ORBÁNOVÁ, D. 2008. Teoretické východiská výučby podnikovej ekonomiky. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2008. ISBN 978-80-225-2589-3
7. ORBÁNOVÁ, D. – VELICHOVÁ, Ľ. 2007. Podniková ekonomika. Bratislava: Vydavateľstvo SPN, 2007. ISBN 978-80-10-00278-8
8. ŠLOSÁR, R. – NOVÁK, J. 2012. Odborová didaktika. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2012. ISBN 978-80-225-3438-3

Internetové zdroje

9. Spoločnosť Kia Motors Slovakia, s.r.o., Teplička nad Váhom, Prehliadka závodu [online]. [cit. 12.2.2015]. Dostupné na www: <http://www.kia.sk/index.php?context=303&p=168>

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Fixačná doplnovačka

Príloha 2 Vedomostný test

Príloha 1 Fixačná doplňovačka

1.			D	E	L	E	N	I	E					
2.		R	E	M	E	S	L	O						
3.		R	O	L	N	Í	C	I						
4.			B	A	R	T	E	R						
5.		H	R	A	N	I	C	A						
6.			P	A	S	T	I	E	R					
7.	K	O	O	P	E	R	Á	C	I	A				
8.			N	Á	R	O	D	N	Á					
9.		Š	P	E	C	I	A	L	I	Z	Á	C	I	A
10.		O	D	V	E	T	V	I	E					

1. Del'ba práce je definovaná ako
 - a) rozdelenie práce na kvalifikovanú a nekvalifikovanú
 - b) rozdelenie práce medzi jednotlivcov alebo skupinu ľudí**
 - c) rozdelenie práce medzi bohatých a chudobných
2. Medzi historické formy del'by práce nepatrí
 - a) druhá spoločenská del'ba práce
 - b) kooperácia**
 - c) prirodzená del'ba práce
3. Za historické stupne del'by práce považujeme
 - a) vnútroodvetvovú a medziodvetvovú del'bu práce
 - b) špecializáciu a kooperáciu
 - c) prirodzenú a spoločenskú del'bu práce**
4. Súčasné formy del'by práce sú
 - a) špecializácia a kooperácia**
 - b) rozdelenie práce medzi skupinu ľudí
 - c) prirodzená a spoločenská
5. Kooperácia je
 - a) rozdelenie práce na mužské a ženské
 - b) rozdelenie práce vo vnútri podniku
 - c) spolupráca ľudí s cieľom dosiahnuť spoločný cieľ**
6. Odvetvie je
 - a) zoskupenie podnikov s rovnakým alebo podobným zameraním**
 - b) zoskupenie ľudí, ktorí pracujú v jednej organizácii
 - c) zoskupenie podnikov s rôznym zameraním
7. Vnútroodvetvová del'ba práce sa môže uskutočňovať
 - a) medzi rôznymi odvetvami
 - b) v rámci jedného odvetvia**
 - c) vo vnútri podniku
8. V dôsledku rozvoja ľudskej spoločnosti dochádza k vzniku prvej spoločenskej del'by práce. Od poľnohospodárstva sa oddelilo
 - a) remeslo
 - b) obchod
 - c) pastierstvo a lov**
9. Národná del'ba práce je rozdelenie práce
 - a) v rámci jedného štátu**
 - b) medzi dvoma krajinami
 - c) medzi štátmi USA
10. Oddelenie remesiel od poľnohospodárstva a pastierstva predstavuje
 - a) prvú spoločenskú del'bu práce
 - b) druhú spoločenskú del'bu práce**
 - c) tretiu spoločenskú del'bu práce

Nakreslite vlastnú myšlienkovú/pojmovú mapu na tému prirodzená deľba práce – použite základné rozdelenie a ku každému z nich uveďte 3 príklady – vlastné riešenie.

Nakreslite vlastnú myšlienkovú/pojmovú mapu na tému spoločenská deľba práce – uveďte základné rozdelenie a k nim prislúchajúce ďalšie delenie, správne priradte pojem barter – vlastné riešenie.

Doplňte správne nasledujúci text:

Špecializácia je **zameranie ľudí, alebo podnikov na určitý druh práce.**

Napíšte príklad na medziodvetvovú deľbu práce

Napríklad deľba práce medzi poľnohospodárstvom a spracovateľským priemyslom.

Napríklad deľba práce medzi gumárenským a automobilovým priemyslom.

Historicky prvá forma deľby práce je **prirodzená** deľba práce.

Vnútropodniková deľba práce je **rozdelenie jednotlivých úloh vo vnútri podniku, medzi jednotlivé útvary, alebo zamestnancov.**

Oddelenie obchodu od ostatných hospodárskych činností sa označuje ako **tretia spoločenská deľba práce**